

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ "กระบวนการต้องโทษ" ในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะวางกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ โดยกฎหมายเน้นหนักที่จะวางกฎเกณฑ์ความประพฤติของพลเมืองอันเป็นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก ส่วนพระวินัยเน้นหนักที่จะวางกฎเกณฑ์ความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาเป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก

ในเมื่อทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานเอาไว้ว่า ทั้งกฎหมายและพระวินัยน่าจะมีกระบวนการที่สอดคล้องกันในแง่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องกันในแง่ของบทบาทหน้าที่ต่อการกำหนดความผิดและโทษ
2. ความสอดคล้องกันในแง่ของกระบวนการปฏิบัติความผิดและโทษ
3. ความสอดคล้องกันในแง่ของลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ
4. ความสอดคล้องกันในแง่ของความผิดและโทษ
5. ความสอดคล้องกันในแง่ของกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษ

หลังจากที่ได้ศึกษารายละเอียดในเชิงเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายกับพระวินัยแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1.1 ความสอดคล้องกันในบทบาทหน้าที่ต่อการกำหนดความผิดและโทษ

1.1.1 กฎหมาย เป็นกฎข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์ที่ออกโดยรัฐ บุคคลทุกคนภายในรัฐจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าใครไม่ประพฤติปฏิบัติตามถือว่ามีความผิดและต้องถูกลงโทษ

เมื่อกฎหมายมีหลักการเช่นนี้จึงทำให้กฎหมายที่มีบทบาทหน้าที่เสมือนเป็น "วิศวกรสังคม" (social engineering) คือ เป็นผู้ออกแบบและสร้างสังคม ตลอดจนสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม กฎหมายเป็นตัวกำหนดระเบียบสังคม (social order) ไว้เป็นแบบแผนหรือบรรทัดฐานให้ทุกคนภายในรัฐต้องประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เมื่อวางบรรทัดฐานขึ้นไว้แล้ว กฎหมายก็ต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม เรียกว่ากฎหมายเข้ามาควบคุมสังคม (social control) ถ้าใครล่วงละเมิดไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ความเสียหายก็จะเกิดแก่รัฐหรือเกิดแก่บุคคลผู้ถูกล่วงละเมิด รัฐก็จะถือว่าผู้ล่วงละเมิดเป็นผู้มีความผิด เพื่อเยียวยาความเสียหายและคืนความเป็นธรรมให้แก่รัฐหรือบุคคลผู้ถูกล่วงละเมิด กฎหมายก็จะใช้สภาพบังคับ (sanction) ต่อผู้กระทำผิดโดยจับกุมคุมตัวไปดำเนินการลงโทษ (punishment) ตามกระบวนการของกฎหมาย

1.1.2 พระวินัย เป็นกฎข้อบังคับความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาที่ออกโดยพระพุทธเจ้า ภิกษุทุกรูปจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าภิกษุรูปใด ไม่ประพฤติปฏิบัติตามถือว่ามีความผิด (ต้องอาบัติ) และต้องถูกลงโทษ (ปรับอาบัติ) ตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย

เมื่อพระวินัยมีหลักการเช่นนี้จึงทำให้พระวินัยมีบทบาทหน้าที่เสมือนเป็น "วิศวกรสังฆมณฑล" (Sanghamadala engineering) คือ เป็นผู้ออกแบบ, สร้างรูปแบบและวางระเบียบแบบแผนสังฆมณฑล (Sanghamadala order) ตลอดจนกำหนดแบบแผนความประพฤติของภิกษุไว้เป็นบรรทัดฐานสำหรับประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เมื่อวางบรรทัดฐานไว้แล้วพระวินัยก็เข้ามามีบทบาทควบคุมภิกษุให้ต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าภิกษุรูปใดล่วงละเมิดไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ความเสียหาย ก็จะเกิดขึ้นทั้งแก่ตัวภิกษุเอง, แก่ผู้อื่น, แก่สังฆมณฑล และแก่พุทธศาสนา พระวินัยก็จะถือว่าภิกษุผู้ล่วงละเมิดเป็นผู้มีความผิด (ต้องอาบัติ) เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและเพื่อป้องกันมิให้ภิกษุอื่นทำผิดซ้ำอีก พระวินัยก็เข้ามาแก้ไข โดยการบังคับ (คล้ายกับการใช้สภาพบังคับในกฎหมาย) เพื่อเป็นการลงโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดนั้น

1.1.3 สรุป โดย หลักการ แล้วจึงถือได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดความผิดและโทษต่อความประพฤติของมนุษย์ โดยนัยที่สอดคล้องต้องกันตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ถ้าจะแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะ ในรายละเอียดและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภาพของฝ่ายราชอาณาจักรหรือของฝ่ายพุทธจักรเท่านั้น

1.2 ความสอดคล้องกัน ในกระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษ

1.2.1 กระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษในกฎหมาย แบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ สมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา กับสมัยการปกครองด้วยระบบรัฐสภา

(1) สมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา การหลุดถึงกระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษ ในกฎหมายหมายถึงกระบวนการบัญญัติกฎหมายนั่นเอง การบัญญัติกฎหมายในสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา การจัดทำกฎหมายใด ๆ ไม่ต้องผ่านกระบวนการของรัฐสภา เพราะสมัยนั้นไม่มีรัฐสภา ทั้งหมดขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพระมหากษัตริย์ที่จะทรงเห็นสมควร บางครั้งพระองค์จะทรงตราขึ้นใช้เอง ส่วนบางครั้งพระมหากษัตริย์อาจทรงแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นมาเป็นผู้ร่างกฎหมายซึ่งอาจจะ เป็นคนไทยหรือชาวต่างประเทศก็ได้ พระบรมราชโองการใด ๆ ของพระมหากษัตริย์ในสมัยการปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายทั้งสิ้น

(2) สมัยการปกครองด้วยระบบรัฐสภา ในสมัยนี้พระมหากษัตริย์ที่เคยมีอำนาจสูงสุด ทั้งในด้านการปกครองและด้านตรากฎหมายใด ๆ ออกใช้ ได้ทรงเปลี่ยนฐานะมาใช้อำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญกำหนด คือใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และใช้อำนาจตุลาการทางศาล เพราะฉะนั้นถ้าจะตรากฎหมายใด ๆ ออกใช้จะต้องผ่านกระบวนการของรัฐสภา เริ่มตั้งแต่การเสนอร่างพระราชบัญญัติซึ่งกระทำได้โดยคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติแล้ว ก็จะมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 วาระ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จก็ส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นให้วุฒิสภานิติบัญญัติอีกชั้นหนึ่ง และจะมีการพิจารณา 3 วาระเช่นกัน ถ้าสภาทั้งสองเห็นชอบด้วย แสดงว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้า ฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

1.2.2 กระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษในพระวินัย เนื่องจากสถานการณ์ของพุทธจักรแตกต่างจากสถานการณ์ของฝ่ายอาณาจักร ทุกคนที่อาศัยอยู่ภายในราชอาณาจักรจะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายของรัฐนั้น ๆ โดยไม่มีทางเลือก แต่ภิกษุที่เข้ามาเป็นสมาชิกของ

ฝ่ายพุทธจักร เข้ามาและออกไปด้วยความสมัครใจ พระพุทธเจ้าจึงทรงมีสิทธิโดยชอบธรรมแต่พระองค์เดียวที่จะบัญญัติสิกขาบทใด ๆ ออกใช้

กระบวนการบัญญัติความผิดและ โทษในพระวินัยพอจะกล่าวสรุปได้ดังนี้

เริ่มต้นจากปัญหาหรือมูลเหตุแห่งการบัญญัติอันเกิดจากการกระทำ ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมของภิกษุอันอาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่หมู่สงฆ์ เมื่อมีมูลเหตุให้เป็นที่โจษขานกันขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ แล้วทรงไต่สวนข้อเท็จจริงเรื่องนั้น ๆ ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ อาจจะทรงไต่สวนด้วยพระองค์เองหรือมอบให้ภิกษุผู้ฉลาดสามารถร่วมไต่สวนด้วยก็ได้ เมื่อไต่สวนได้ความสัตย์ตามคำโจษขานแล้ว พระพุทธเจ้าก็จะทรงกระทำ "ธรรมีกถา" คือการแสดงธรรมยกเหตุผลประกอบเพื่อชี้แนะให้เห็นผิดถูกชั่วดีควรไม่ควร แล้วทรงตำหนิภิกษุผู้ก่อเหตุแห่งความเสียหายนั้น แล้วจากนั้นก็ทรงบัญญัติสิกขาบทเรื่องนั้น ๆ ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ เพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน บางครั้งแม้จะบัญญัติสิกขาบทเรื่องใด ๆ ไว้แล้วก็ยังมีภิกษุบางรูปอาศัยช่องโหว่แห่งสิกขาบทนั้นกระทำความผิดในลักษณะที่คล้ายคลึงกันอีก ก็ทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติพระอนุบัญญัติตามมาภายหลัง พระวินัยแต่ละสิกขาบทเมื่อประกาศในที่ประชุมสงฆ์แล้วก็มีผลบังคับใช้

1.2.3 สรุป โดยหลักการ แล้ว กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษ ในกฎหมายกับในพระวินัยจะสอดคล้องกันเฉพาะวิธีการบัญญัติในสมัยก่อนการปกครองด้วยระบบรัฐสภา โดยสอดคล้องกันในแง่ที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวที่จะตรากฎหมายใด ๆ ออกใช้ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวที่จะบัญญัติสิกขาบทใด ๆ ออกใช้ แต่จะต่างกันในเรื่องที่ว่า บุคคลต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐโดยการถูกบังคับหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ภิกษุเข้าไปอยู่ภายใต้บทบัญญัติของพระวินัยโดยสมัครใจให้ตนเองถูกบังคับ แต่ถ้าทนต่อการบังคับนั้นไม่ได้ก็สามารถบอกลาสิกขาบทเสียได้

ส่วนกระบวนการบัญญัติความผิดและโทษในกฎหมายในสมัยการปกครองด้วยระบบรัฐสภามีลักษณะแตกต่างจากกระบวนการบัญญัติความผิดและโทษในพระวินัย ตามรายละเอียดดังกล่าวแล้ว

1.3 ความสอดคล้องกันในลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ

1.3.1 ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษในกฎหมาย

ในทางกฎหมายถือว่าการกระทำใดเป็นความผิดและต้องรับโทษจะต้องครบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ประการแรก ต้องพิจารณาว่ามีกฎหมายบัญญัติสำหรับการกระทำนั้นว่าเป็นความผิดหรือไม่ แล้วจะต้องพิจารณาต่อไปว่ามีกฎหมายบัญญัติโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ หลังจากพิจารณาองค์ประกอบข้างต้นแล้วจะต้องพิจารณาต่อไปว่า การกระทำนั้นเป็นการกระทำตามความหมายของกฎหมายหรือไม่ การที่จะพิจารณาว่าเป็นการกระทำตามความหมายของกฎหมายหรือไม่ จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการกระทำ คือ คิดที่จะกระทำ ตกลงใจกระทำ และ ลงมือกระทำ การกระทำในที่นี้หมายรวมถึง "การงดเว้น" กระทำและ "ละเว้น" กระทำ เมื่อพิจารณาว่าเป็นการกระทำแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิดหรือไม่ และผลที่เกิดขึ้นจะต้องสัมพันธ์กับการกระทำ เมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามความหมายของกฎหมายแล้ว ก็ให้พิจารณาต่อไปว่า มีกฎหมายยกเว้นความผิดสำหรับการกระทำนั้นหรือไม่ ถ้าหากไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดสำหรับการกระทำนั้นก็ต้องพิจารณาต่อไปว่ามีกฎหมายยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ ถ้าหากไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษก็ถือว่าผู้นั้นจะต้องรับโทษตามกฎหมาย

1.3.2 ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษในพระวินัย

ในพระวินัยปิฎกท่านได้บัญญัติเกี่ยวกับลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ (อาบัติ) ไว้พอที่จะเทียบเคียงกับของกฎหมายได้คือ ประการแรก จะต้องมิพระวินัยบัญญัติไว้ก่อนว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษ ประการต่อมา ให้พิจารณาถึงการกระทำ ในการพิจารณาการกระทำ ท่านได้แยกสมุฏฐานแห่งการกระทำออกเป็น 4 ทาง คือ การกระทำที่เกิดทางกายโดยลำพัง การกระทำที่เกิดจากวาจาโดยลำพัง การกระทำที่เกิดจากทางกายกับจิต และการกระทำที่เกิดทางวาจากับจิต การกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องอาบัติหมายรวมทั้งการกระทำโดยตรงและการกระทำโดยอ้อม การลงมือกระทำเองและใช้ให้ผู้อื่นกระทำ ซึ่งลักษณะอาการกระทำดังกล่าวนี้ถ้าจะให้เข้าใจง่ายโดยยกหลักของกฎหมายตามหลักเรื่ององค์ประกอบภายใน

นอก องค์ประกอบภายใน และการยกเว้นความผิดและ โทษตามหลักของกฎหมายมาใช้ เป็นตัวตั้ง เพื่อที่จะเปรียบเทียบให้เข้าใจก็จะได้อีก

องค์ประกอบภายนอกของการกระทำ แต่ละลักษณะของพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้จะ ประกอบด้วยองค์ประกอบภายนอกของความผิดคือ ภิกษุผู้ลงมือกระทำ อากาศที่ลงมือกระทำ และ วัตถุแห่งการกระทำ หรือที่เรียกว่า "วัตถุแห่งอาบัติ"

องค์ประกอบภายในของความผิด ท่านได้แยกออกเป็น "สจิตตกะ" กับ "อจิตตกะ" สจิตตกะ หมายถึงการกระทำที่มีจิตเจือ จงใจกระทำ อันเทียบได้กับ "เจตนา" ตามความหมาย ของกฎหมาย ส่วนอจิตตกะ หมายถึงการกระทำที่ไม่มีจิตเจือ ไม่จงใจ อันเทียบได้กับ "ไม่เจตนา" ตามความหมายของกฎหมาย

เมื่อพิจารณาว่าการกระทำนั้นครบองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกของความผิด แล้วก็ต้องพิจารณาต่อไปว่ามีพระบัญญัติยกเว้นความผิดและ โทษสำหรับการกระทำนั้นหรือไม่ ถ้าไม่มี บทยกเว้น ผู้กระทำก็ต้องรับโทษต้องอาบัติตามที่พระวินัยบัญญัติ

1.3.3 สรุป โดย หลักการ แล้วถือได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็บัญญัติ เกี่ยวกับลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ ไว้โดยนัย ที่สอดคล้องกันตาม สมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือ

- (1) จะถือว่าการกระทำใดมีความผิดและต้องรับโทษก็ต่อเมื่อมีกฎหมาย หรือพระวินัยบัญญัติไว้ก่อนว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ
- (2) ถ้ามีบัญญัติไว้แล้วก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าการกระทำนั้นเป็น "การกระทำ" ตามความหมายของกฎหมายหรือพระวินัยหรือไม่
- (3) ถ้าเป็น "การกระทำ" ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า "ครบองค์ประกอบ" ของความผิดหรือไม่
- (4) ถ้า "ครบองค์ประกอบ" ของความผิดก็ให้พิจารณาต่อไปว่ามีบทบัญญัติยกเว้นความผิดหรือไม่
- (5) ถ้า ไม่มี บทบัญญัติ ยกเว้นความผิด ก็ให้พิจารณาต่อไปว่ามีบทบัญญัติ ยกเว้น โทษหรือไม่

(6) ถ้าไม่มีบทบัญญัติ ยกเว้นโทษ ก็ให้ถือว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องรับโทษ ตามกฎหมายหรือตามพระวินัย

1.4 ความสอดคล้องกัน ในความผิดและโทษที่จะ ได้รับจากการล่วงละเมิดกฎหมายกับล่วงละเมิดพระวินัย

1.4.1 ความผิดและโทษในประมวลกฎหมายอาญา

ความผิด

ประมวลกฎหมายอาญา ได้แบ่งความผิดออกเป็น 12 ลักษณะ คือ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ความผิดเกี่ยวกับศาสนา ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ความผิดเกี่ยวกับการค้า ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน นอกจากนี้ก็มีความผิดลหุโทษ

โทษ

โทษตามประมวลกฎหมายอาญามี 5 สถาน คือ ประหารชีวิต, จำคุก, กักขัง, ปรับ, และริบทรัพย์สิน

1.4.2 ความผิดและโทษในพระวินัย พระวินัยมิได้แบ่งความผิดและโทษออกเป็นแต่ละลักษณะอย่างชัดเจนเหมือนกฎหมาย แต่จะใช้วิธีแบ่งว่าความผิดลักษณะใดจะต้องอาบัติ (โทษ) สถานใด อาบัติหรือโทษแบ่งได้ 3 ระดับ คือ อาบัติอย่างหนัก อาบัติอย่างกลาง และอาบัติอย่างเบา ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าต้องอาบัติอย่างหนัก ได้แก่ ปาราชิก มีความผิด

4 ลักษณะ คือ ภิกษุเสพเมถุน ภิกษุลักทรัพย์ ภิกษุเกล้งฆ่ามนุษย์ให้ตาย และภิกษุอวดอุตตริมนุสสรธรรม ความผิด 4 ลักษณะนี้เมื่อภิกษุใดละเมิดแล้วจะต้องอาบัติปาราชิก ชาติจากความ เป็นภิกษุ ส่วนลักษณะของความผิดที่ภิกษุละเมิดแล้วต้องอาบัติอย่างกลางอันได้แก่ สังฆาทิเสส มี 13 ลักษณะ คือ ภิกษุแก้งทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ภิกษุจับต้องกายผู้หญิง ภิกษุเกี่ยวผู้หญิง ภิกษุพูดล่อลวงหญิง ให้บำเรอตน ภิกษุเป็นแม่สื่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน ภิกษุสร้างกุฎิที่ต้องก่อหรือ โบกด้วยปูนหรือดิน ภิกษุสร้างที่อยู่โดยสงฆ์ไม่แสดงที่ให้แก่ก่อน ภิกษุเกล้งฟ้องภิกษุอื่น โดยไม่มีมูล ภิกษุโกรธเคือง

แก่งลังหา เรื่องฟ้องภิกษุอื่น ภิกษุพยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ภิกษุประณติตามภิกษุผู้พยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ภิกษุว่านอนสอนยาก และภิกษุประทุษร้ายสกุล การกระทำความผิดใน 13 ลักษณะนี้ถือว่าต้องอาบัติอย่างกลางคือสังฆาทิเสส จะต้องอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเองตามวิธีการที่กำหนดในพระวินัยจึงจะพ้นจากอาบัติได้ ส่วนลักษณะของความผิดที่ต้องอาบัติสถานเบาซึ่งมี 5 สถานคือ ถุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุนภานิต ลักษณะของความผิดที่ต้องอาบัติ 5 สถานนี้มีมากมายไม่สามารถจะสรุปมาให้ดูได้ ถ้าสนใจก็ศึกษาเรื่องเหล่านี้ได้จากพระวินัยปิฎก ภิกษุใดที่กระทำความผิดต้องอาบัติอย่างหนึ่งอย่างใดใน 5 สถานนี้จะพ้นโทษได้ก็ต้องแสดงคืนอาบัติ โดยการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุอื่น

1.4.3 สรุปโดยหลักการ แล้ว ยังพอจะถือได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยมีความสอดคล้องกันในแง่ที่ว่า ได้มีการบัญญัติเพื่อแบ่งลักษณะของความผิดและโทษออกเป็นหมวดหมู่ แต่ที่ต่างกันคือกฎหมายมิได้แบ่งแยกลักษณะของความผิดโดยยึดถือตามความหนักเบาของโทษที่จะได้รับ เป็นเกณฑ์ หากแต่ยึดถือลักษณะของกรกระทำเป็นเกณฑ์ เช่น ลักษณะของการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร, เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายหรือเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ในความผิดแต่ละลักษณะมีทั้ง โทษสถานหนักและโทษสถานเบาปะปนกันอยู่ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ความรุนแรงและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้น ๆ ส่วนพระวินัยแบ่งลักษณะของความผิดโดยยึดถือความหนักเบาของโทษที่จะได้รับเป็นเกณฑ์ คือ ความผิดที่ต้องรับโทษสถานหนักที่สุดจนทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุถูกแบ่งไว้ลักษณะหนึ่ง คือ ปาราชิก, ความผิดที่ต้องรับโทษสถานกลางเมื่อต้องเข้าแล้วต้องอยู่กรรม ประพฤติวัตร ทรมานตนเอง ถูกแบ่งไว้อีกลักษณะหนึ่ง คือ สังฆาทิเสส และความผิดที่ต้องรับโทษสถานเบาเมื่อต้องเข้าแล้วเพียงแต่ประจานตนเองหรือสารภาพความผิดต่อหน้าภิกษุอื่น ถูกแบ่งไว้อีกลักษณะหนึ่ง คือ ถุลลัจฉัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุนภานิต

ส่วนลักษณะของ โทษในกฎหมายกับในพระวินัยมีประเด็นที่พอจะเปรียบเทียบความสอดคล้องกันได้ต่อไปนี้

โทษสถานหนักที่สุดในกฎหมาย คือ ประหารชีวิต อันได้แก่ฆ่าเสียให้ตายหมดสิ้นจากความมีชีวิต ส่วนโทษสถานหนักที่สุดในพระวินัย คือปาราชิก ได้แก่ขาดจากความเป็น

ภิกษุ เท่ากับตายจากความเป็นภิกษุ จะอุปสมบทใหม่ก็ไม่ได้อีกแล้ว โทษปาราชิกจึงเท่ากับโทษประหารนั่นเอง

โทษสถานรองลงมาในกฎหมายคือ จำคุก จะหนักเบาตามความรุนแรง และพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด ผู้ที่ต้องโทษจำคุกจะถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยถูกนำไปขังไว้ในเรือนจำ โทษจำคุกในกฎหมายพอจะเปรียบกันได้กับโทษสังฆาภิบาลในพระวินัย เพราะภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาภิบาลจะต้องถูกแยกตัวออกไปจากหมู่ภิกษุ เพื่อไปอยู่กรรม ประพฤติวัตรทรมาณตนเอง ห้ามคบค้าสมาคมกับภิกษุอื่น, ไม่ให้มีสามเณรอุปฐาก ฯลฯ เป็นเวลานาน 6 วัน 6 คืน ก็เท่ากับต้องติดคุกนาน 6 วัน 6 คืน และในระหว่าง "ติดคุก" นี้ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระวินัยจึงจะพ้นโทษได้

โทษอื่น ๆ ในกฎหมาย 3 สถาน ได้แก่ กักขัง, ปรับและริบทรัพย์สิน ก่อนข้างจะมีลักษณะแตกต่างกับโทษสถานเบาในพระวินัยในความผิด 5 อย่าง คือ ถุลลัจจัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุกภานิต ทั้งนี้เพราะการลงโทษในลักษณะของการประจานตนเองหรือเปิดเผยความผิดของตนเองต่อหน้าภิกษุอื่นก็พ้นโทษได้

1.5 ความสอดคล้องกันในระบบการพิจารณาความผิดและโทษ

1.5.1 ระบบการพิจารณาความผิดและโทษในกฎหมาย ระบบการยุติธรรมในคดีอาญาเริ่มต้นจากขั้นตอนของพนักงานสอบสวนคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียจะ ไปร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่สืบสวนและสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษต่อพนักงานอัยการ หลังจากทีพนักงานอัยการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนแล้ว อาจจะมีความเห็นให้สอบสวนเพิ่มเติม สิ่งไม่ฟ้องหรือสั่งฟ้องผู้ต้องหา ถ้าพนักงานอัยการสั่งฟ้อง ผู้ต้องหาที่จะตกสภาพเป็นจำเลย ภาระหลังจากนั้นก็เป็นที่ของศาลยุติธรรมที่จะดำเนินการในชั้นพิจารณาคดี โดยศาลหรือผู้พิพากษาคอยทำหน้าที่เป็นคนกลางรักษาคติกา เพื่อให้พนักงานอัยการและทนายความปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการเสนอพยาน สืบพยานและการถามค้านพยาน หลังจากนั้นศาลก็ใช้ดุลพินิจซึ่งนำพยานหลักฐานทั้งของฝ่ายโจทก์และจำเลย ถ้าพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อ โดยไม่มีข้อเคลือบแคลงสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลก็จะพิพากษา

ลงโทษจำเลย ถ้าหากคู่กรณียังเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นยังไม่ถูกต้องเป็นธรรมก็สามารถยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว และศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและต้องถูกลงโทษตามกฎหมายแล้ว ขึ้นต่อไปก็เป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายราชทัณฑ์หรือฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลต่อไป

1.5.2 กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในพระวินัย ตามปกติเมื่อเกิดคดีความฟ้องร้องกัน, เกิดกรณีพิพาทหรือที่พระวินัยเรียกว่า "อธิกรณ์" เกิดขึ้น ก็จะมีการพิจารณาความผิดและโทษ กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษในพระวินัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงตอน คือ กระบวนการที่มีมาในพระวินัยปิฎก และกระบวนการตามกฎหมายอาญา ซึ่งจะแยกกล่าวโดยสรุปแต่ละช่วงตอนดังนี้

(1) กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษที่มีมาในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้าได้ทรงแบ่งคดีความหรืออธิกรณ์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. วิวาทาธิกรณ์ คือ กรณีพิพาทที่ถกเถียงกันเรื่องพระธรรมวินัย อธิกรณ์นี้ระงับโดยชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดถูก
2. อนุวาทาธิกรณ์ คือ กรณีพิพาทเกี่ยวกับคดีความที่ฟ้องร้องกัน อธิกรณ์นี้ระงับโดยการวินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดหรือไม่
3. อาปัตตาธิกรณ์ คือ กรณีที่เกิดขึ้นจากภิกษุต้องอาบัติ อธิกรณ์นี้ระงับโดยให้ภิกษุผู้ล่วงละเมิดแสดงคืนอาบัติ
4. กิจจาธิกรณ์ คือ เรื่องที่เกิดจากสงฆ์ได้รับมอบหมายให้ทำกิจธุระ อธิกรณ์นี้ระงับโดยสงฆ์ต้องทำกิจธุระนั้นให้สำเร็จ

เมื่อมีอธิกรณ์ใด ๆ เกิดขึ้น วิธีฟ้องร้องกันอาจจะกระทำโดยฟ้องร้องกันด้วยวาจาโดยตรง อาจจะฟ้องในสำนักบุคคล คือ ฟ้องต่อพระเถระรูปใดรูปหนึ่ง, หรือฟ้องในคณะบุคคลอันประกอบด้วยภิกษุ 3 รูปบ้าง 4 รูปบ้างหรืออาจจะฟ้องในที่ประชุมสงฆ์ ส่วนการฟ้องอีกวิธีหนึ่งกระทำโดยอ้อม คือ แสดงอาการประท้วง, รังเกียจ, ไม่เคารพต่อภิกษุผู้กระทำความผิดเพื่อให้มีการโจษขานเพื่อนำไปสู่การไต่สวนและฟ้องร้องคดี

วิธีระงับคดีหรืออภีกรรมในพระวินัยมี 7 วิธี คือ

1. สัมมุขาวินัย คือ การระงับอภีกรรมโดยวิธี "พร้อมหน้า"
2. สติวินัย คือ การระงับอภีกรรมโดยสงฆ์สวดประกาศให้ระงับคดีแก่ภิกษุผู้มีสติ

โพนุลย์

3. อมูหิตวินัย คือ การระงับอภีกรรมโดยสงฆ์สวดประกาศให้ระงับคดีแก่ภิกษุผู้
ก่อคดีในขณะสตินั้นเพื่อน

4. ปฏิญญาตกระณะ คือ การระงับอภีกรรมโดยภิกษุผู้ล่วงอาบัติได้ยอมรับสารภาพ
และยอมแสดงคืนอาบัติ

5. เขุขยสิกา คือ การระงับอภีกรรมโดยการตัดสินเอาตามเสียงข้างมาก

6. ตัสสาปายสิกา คือ การระงับอภีกรรมโดยการตัดสินเพิ่มโทษ

7. ตินวัตถาวรกวินัย คือ การระงับอภีกรรมโดยการประนีประนอมยอมความกัน

(ดูรายละเอียด บทที่ 6 ข้อ 3.1)

วิธีระงับอภีกรรมแต่ละวิธีให้พิจารณาใช้ให้เหมาะสมกับอภีกรรมแต่ละประเภท แต่วิธี
ที่ใช้กันอยู่ประจำคือ สัมมุขาวินัย และเขุขยสิกา

สัมมุขาวินัย คือ การระงับด้วยวิธีพร้อมหน้า คือ พร้อมหน้าสงฆ์หมายถึงภิกษุเข้า
ประชุมครบองค์แห่งสงฆ์สำหรับสังฆกรรมนั้น ๆ, พร้อมหน้าบุคคลหมายถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีมา
พร้อมหน้ากัน เช่น โจทก์ จำเลย เป็นต้น, พร้อมหน้าวัตถุหมายถึง "ยกวัตถุ" หรือกรณีพิพาทขึ้นมา
วินิจฉัย และพร้อมหน้าธรรมวินัย หมายถึงการวินิจฉัยให้ถูกธรรมวินัย

เขุขยสิกา คือ การระงับอภีกรรมโดยวิธีจับสลากเพื่อหามติข้างมาก ถ้ามติข้าง
มากเห็นเป็นประการใดก็ให้วินิจฉัยคดีไปตามนั้น (กรณีนี้จะใช้เมื่อมีความเห็นเกี่ยวกับอภีกรรมใด ๆ
ไม่ตรงกันในหมู่สงฆ์)

ในการระงับอภีกรรมมีข้อน่าสังเกตคือ ถ้าเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ พระเถระรูปหนึ่ง
รูปใดสามารถชำระคดีได้ ถ้าไม่ใช่คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้สงฆ์ชำระคดี แต่ถ้าเป็นคดีสำคัญพระ-
พุทธเจ้าก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์เพื่อชำระคดีด้วยพระองค์เอง

หลังจากที่ได้ตัดสินคดีหรือวินิจฉัยอธิกกรรมต่าง ๆ ให้ระงับลง โดยวิธีหนึ่งวิธีใดแล้ว (กรณีที่มาขอให้พระเถระหรือสงฆ์ชำระคดี) ถ้าคู่กรณีเห็นว่าอธิกกรรมนั้นระงับลงด้วยความไม่ถูกต้อง เป็นธรรม ก็สามารถอุทธรณ์อธิกกรรมที่วินิจฉัยแล้วได้ การพิจารณาอุทธรณ์อาจจะกระทำโดยให้สงฆ์ หมออื่นวินิจฉัยหรือไม่ก็ถ้าทรงเห็นสมควรพระพุทธรเจ้าจะทรงวินิจฉัยคดีเอง เมื่อพระองค์ทรงวินิจฉัย เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วให้ถือว่าอธิกกรรมนั้นถึงที่สุด

(2) กระบวนการพิจารณาความผิดและโทษตามกฎหมายอาญาประมวลกฎหมายอาญา ตามวิธีนี้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และ กฎหมายอาญาฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521)

กระบวนการพิจารณาฯ คล้ายกับการพิจารณาคดีในศาล กล่าวคือมีทั้งฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย โดยฝ่ายโจทก์เป็นผู้กล่าวหาภิกษุรูปหนึ่งรูปใดว่าได้กระทำผิดล่วงละเมิดพระวินัย ภิกษุนั้นก็ตกเป็นจำเลย ฝ่ายโจทก์ก็ต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าฝ่ายจำเลยมีความผิด ฝ่ายจำเลยก็หาพยานหลักฐานมาหักล้างว่ามีได้กระทำผิด โดยพระผู้พิจารณาทำหน้าที่เสมือนอัยการ เพื่อตรวจคำฟ้อง ถ้าพิจารณาว่าคดีมีมูลก็จะรับฟ้อง แล้วนัดไต่สวนคดี แล้วนำพยานหลักฐานของ ทั้งสองฝ่ายมาพิสูจน์หักล้างกัน แล้วก็มี การตัดสินคดีว่าจำเลยเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ หลังจากตัดสิน คดีแล้วถ้าคู่กรณีเห็นว่าคำตัดสินนั้น ไม่เป็นธรรมก็สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ โดยยื่นต่อคณะผู้พิจารณาชั้นต้น เพื่อเสนอต่อคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ต่อไป หลังจากนั้นคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ก็จะพิจารณาคัดสิน คดีอีกครั้งหนึ่ง แต่ถ้าคู่กรณียังเห็นว่าไม่เป็นธรรมอยู่ก็ยังสามารถยื่นฎีกาได้ คำตัดสินของคณะ ผู้พิจารณาชั้นฎีกาถือเป็นที่สุด เมื่อคำวินิจฉัยถึงที่สุดเป็นประการใดก็ให้ดำเนินการไปตามนั้น แต่ ถ้าจำเลยไม่ยอมรับนิเทศกรรมตามคำวินิจฉัยก็ต้องอาศัยอำนาจของฝ่ายบ้านเมืองตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์และอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญาเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย และลงโทษภิกษุผู้ ไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยอีกโสดหนึ่ง อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าการต่อสู้คดีความในพระวินัย คู่กรณี ต้องต่อสู้คดีด้วยตัวเองจะไม่มีอัยการหรือทนายความคอยแก้ต่างคดีให้

1.5.3 สรุป โดยหลักการแล้วถือว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีกระบวนการ พิจารณาความผิดและโทษสอดคล้องกัน โดยหลักใหญ่ ๆ จะแตกต่างกันบ้าง เฉพาะวิธีการในรายละเอียด ซึ่งพอจะสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

(1) กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้น

ในกฎหมายเริ่มต้นกระบวนการที่พนักงานสอบสวนอันได้แก่ ตำรวจเป็นผู้ทำการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมทั้งจับกุมตัวผู้กระทำผิดเพื่อเสนอพนักงานอัยการตรวจสำนวนสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือบางกรณีฝ่ายโจทก์จะฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเองก็ได้

เมื่อนำกระบวนการขั้นตอนนี้มาเปรียบเทียบกับพระวินัยจะ ได้ดังนี้

ก. กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้นที่มีมา ในพระวินัยปิฎก

ในพระวินัยมิได้มีการบัญญัติแยกไว้โดยชัดเจนว่า ให้สงฆ์คณะใดทำหน้าที่เสมือนตำรวจหรือพนักงานอัยการ วิธีปฏิบัติกันมาเมื่อมีการล่วงละเมิดพระวินัยชั้นก็จะมีการฟ้องร้องกัน โดยตรงด้วยวาจาต่อพระเถระรูปใดรูปหนึ่งหรือฟ้องร้องในคณะบุคคล หรือฟ้องร้องในที่ประชุมสงฆ์ หรือ ไม่ก็บางกรณีอาจจะแสดงอาการประท้วงต่อผู้กระทำผิดเพื่อให้มีการโจษขานนำไปสู่การฟ้องร้องก็ได้

ข. กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้นตามกฎหมายอาญา

มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในพระวินัยปิฎก คือ ไม่มีการบัญญัติแบ่งแยกไว้โดยชัดแจ้งว่าให้สงฆ์คณะใดทำหน้าที่เสมือนตำรวจหรือพนักงานอัยการ วิธีปฏิบัติคือ เมื่อมีการล่วงละเมิดพระวินัยเกิดขึ้นฝ่ายโจทก์ก็จะฟ้องร้อง โดยตรง เป็นลายลักษณ์อักษรต่อพระผู้พิจารณา พระผู้พิจารณาจะทำหน้าที่เสมือนพนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ และศาลชั้นต้นไปในขณะเดียวกัน

(2) กระบวนการการไต่สวนมูลฟ้องและการพิพากษาคดี

ในทางกฎหมาย หลังจากมีการฟ้องร้องคดีกันแล้ว ศาลก็จะนัดไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อวินิจฉัยว่าคดีมีมูลพอจะรับฟ้องหรือไม่ ถ้ามีมูลศาลก็จะประทับรับฟ้อง หลังจากนั้นศาลจะนัดสืบพยานของคู่กรณี แล้วนำมาซึ่งน้ำหนัก ถ้าศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ศาลก็จะพิจารณาคดีลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย

เมื่อนำกระบวนการขั้นตอนนั้นมาเปรียบเทียบกับพระวินัยก็จะได้ดังนี้

ก. กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องและการนิพากษาคดีที่มีมาในพระวินัยปิฎก

หลังจากฟ้องร้องกันแล้ว ก็พึงเรียกประชุมสงฆ์ (กรณีฟ้องร้องกันในที่ประชุมสงฆ์) แล้วเรียกโจทก์จำเลยมาพร้อมหน้ากัน ให้โจทก์บรรยายฟ้องให้สงฆ์ฟัง และถามจำเลยว่าจะรับสารภาพหรือไม่ ถ้ารับสารภาพก็ปรับอาบัติตามความผิด ถ้าจำเลยปฏิเสธก็ให้ไต่สวนคดีเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ ถ้าจำเลยผิดก็วินิจฉัยลงนิตกกรรม แล้วประกาศให้สงฆ์ทราบอิทธิกรณนั้นเป็นอันระงับ

ข. กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องและการนิพากษาคดีตามกฎหมายเถรสมาคม

หลังจากฟ้องร้องกันแล้ว พระผู้พิจารณาก็จะเรียกโจทก์และจำเลยมาพร้อมหน้ากัน เพื่อไต่สวนว่าคดีมีมูลหรือไม่ ถ้ามีมูลก็รับฟ้อง แล้วก็มี การสืบพยานจากคู่กรณีและซึ่งนำพยานหลักฐานทั้งสองฝ่าย ถ้าพระผู้พิจารณาเชื่อว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องก็จะวินิจฉัยลงนิตกกรรมแก่ภิกษุผู้ เป็นจำเลยตามกรณี

จึงเป็นข้อสังเกตว่าพระผู้พิจารณาทำหน้าที่เสมือนศาลชั้นต้น

(3) การมีทนายแก้ต่างคดี

ในทางกฎหมายแม้จะอนุญาตให้ฝ่ายโจทก์จำเลยแก้ต่างคดีโดยตนเองได้ แต่ศาลก็ไม่ห้ามที่จะให้ผู้รู้กฎหมายคอยช่วยเหลือ วิธีการตามที่ปฏิบัติกันทั่ว ๆ ไปจะมีทนายความ เป็นผู้ช่วยเหลือแก้ต่างคดีให้แทน

เมื่อนำกระบวนการนี้มาเปรียบเทียบกับพระวินัยจะ ได้ดังนี้

ตามหลักการในพระวินัยทั้งที่มีมาในพระวินัยปิฎกและตามกฎหมายเถร-สมาคม คู่กรณีจะต้องต่อสู้คดีด้วยตนเองเท่านั้น จะมีผู้อื่นมาช่วยเหลือเพื่อต่อสู้คดีแทนไม่ได้ จึงไม่มีทนายความ

(1) กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้น

ในกฎหมาย เริ่มต้นกระบวนการที่พนักงานสอบสวนอันได้แก่ ตำรวจเป็นผู้ทำการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมทั้งจับกุมตัวผู้กระทำผิดเพื่อ เสนอพนักงานอัยการตรวจสำนวนสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือบางกรณีฝ่ายโจทก์จะฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเองก็ได้

เมื่อนำกระบวนการขั้นตอนนี้มา เปรียบเทียบกับพระวินัยจะ ได้ดังนี้

ก. กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้นที่มีมาในพระวินัยปิฎก

ในพระวินัยมิ ได้มีการบัญญัติแยกไว้ โดยชัดเจนว่า ให้สงฆ์คณะใดทำหน้าที่เสมือนตำรวจหรือพนักงานอัยการ วิธีปฏิบัติกันมา เมื่อมีการล่วงละเมิดพระวินัยขึ้นก็จะมี การฟ้องร้องกัน โดยตรงด้วยวาจาต่อพระเถระรูปใดรูปหนึ่งหรือฟ้องร้องในคณะบุคคล หรือฟ้องร้องในที่ประชุมสงฆ์ หรือ ไม่ก็บางกรณีอาจจะแสดงอาการประท้วงต่อผู้กระทำผิด เพื่อให้มีการโจษขานนำไปสู่การฟ้องร้องก็ได้

ข. กระบวนการปฏิบัติเบื้องต้นตามกฎหมายอาญา

มีลักษณะคล้ายคลึงกันในพระวินัยปิฎก คือ ไม่มีการบัญญัติแบ่งแยกไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้สงฆ์คณะใดทำหน้าที่เสมือนตำรวจหรือพนักงานอัยการ วิธีปฏิบัติคือ เมื่อมีการล่วงละเมิดพระวินัยเกิดขึ้นฝ่ายโจทก์ก็จะฟ้องร้อง โดยตรง เป็นลายลักษณ์อักษรต่อพระผู้พิจารณา พระผู้พิจารณาจะทำหน้าที่เสมือนพนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ และศาลชั้นต้นไปในขณะเดียวกัน

(2) กระบวนการการไต่สวนมูลฟ้องและการพิจารณาคดี

ในทางกฎหมาย หลังจากมีการฟ้องร้องคดีกันแล้ว ศาลก็จะนัดไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อวินิจฉัยว่าคดีนี้มีมูลพอจะรับฟ้องหรือไม่ ถ้ามีมูลศาลก็จะประทับรับฟ้อง หลังจากนั้นศาลจะนัดสืบพยานของคู่กรณี แล้วนำมาซึ่งน้ำหนัก ถ้าศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ศาลก็จะพิจารณาคดีลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย

เมื่อนำกระบวนการขั้นตอนนั้นมาเปรียบเทียบกับพระวินัยก็ได้ดังนี้

ก. กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องและการพิพากษาคดีที่มีมาในพระวินัยปิฎก

หลังจากฟ้องร้องกันแล้ว ก็พึงเรียกประชุมสงฆ์ (กรณีฟ้องร้องกันในที่ประชุมสงฆ์) แล้วเรียกโจทก์จำเลยมาพร้อมหน้ากัน ให้โจทก์บรรยายฟ้องให้สงฆ์ฟัง และถามจำเลยว่าจะรับสารภาพหรือไม่ ถ้ารับสารภาพก็ปรับอาบัติตามความผิด ถ้าจำเลยปฏิเสธก็ให้ไต่สวนคดีเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ ถ้าจำเลยผิดก็วินิจฉัยลงนิตกรรม แล้วประกาศให้สงฆ์ทราบอิกรณนั้นเป็นอันระงับ

ข. กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องและการพิพากษาคดีตามกฎหมายเถรสมาคม

หลังจากฟ้องร้องกันแล้ว พระผู้พิจารณาจะเรียกโจทก์และจำเลยมาพร้อมหน้ากัน เพื่อไต่สวนว่าคดีมีมูลหรือไม่ ถ้ามีมูลก็รับฟ้อง แล้วจะมีการสืบพยานจากคู่กรณีและซึ่งนำพยานหลักฐานทั้งสองฝ่าย ถ้าพระผู้พิจารณาเชื่อว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องก็จะวินิจฉัยลงนิตกรรมแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยตามกฎหมาย

จึงเป็นข้อสังเกตว่าพระผู้พิจารณาทำหน้าที่เสมือนศาลชั้นต้น

(3) การมีทนายแก้ต่างคดี

ในทางกฎหมายแม้จะอนุญาตให้ฝ่ายโจทก์จำเลยแก้ต่างคดีโดยตนเองได้ แต่ศาลก็ไม่ห้ามที่จะให้ผู้รู้กฎหมายคอยช่วยเหลือ วิธีการตามที่ปฏิบัติกันทั่ว ๆ ไปจะมีทนายความเป็นผู้ช่วยเหลือแก้ต่างคดีให้แทน

เมื่อนำกระบวนการนั้นมาเปรียบเทียบกับพระวินัยจะได้ดังนี้

ตามหลักการในพระวินัยทั้งที่มีมาในพระวินัยปิฎกและตามกฎหมายเถรสมาคม คู่กรณีจะต้องต่อสู้คดีด้วยตนเองเท่านั้น จะมีผู้อื่นมาช่วยเหลือเพื่อต่อสู้คดีแทนไม่ได้ จึงไม่มีทนายความ

(4) การอุทธรณ์หรือฎีกา

ในทางกฎหมายหลังจากที่ศาลชั้นต้นพิพากษาคดีแล้ว ถ้าคู่กรณีเห็นว่าคำพิพากษานั้นไม่ถูกต้อง เป็นธรรมก็สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

เมื่อนำกระบวนการนี้มาเปรียบเทียบกับพระวินัยจะ ได้ดังนี้

ก. การอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีมาในพระวินัยปิฎก

ถ้าคู่กรณีเห็นว่าอิทธิพลระงับลงด้วยความไม่ถูกต้อง เป็นธรรม ก็สามารถอุทธรณ์ได้ โดยให้สงฆ์หม้ออื่นวินิจฉัยอิทธิพลใหม่อีก แต่ถ้าวินิจฉัยแล้วคู่กรณียังเห็นว่าไม่เป็นธรรมอยู่อีกก็ฎีกาต่อพระพุทธเจ้าได้ เมื่อพระองค์ทรงวินิจฉัยอิทธิพลเป็นประการใดถือว่าอิทธิพลนั้นถึงที่สุด

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงเปรียบเสมือนศาลฎีกา

ข. การอุทธรณ์หรือฎีกาตามกฎหมายอาญา

ถ้าคู่กรณีเห็นว่าคดีนั้นระงับลงด้วยความไม่ถูกต้อง เป็นธรรมก็สามารถอุทธรณ์ต่อคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ได้ แต่ถ้ายังเห็นว่าคดีนั้นยังไม่เป็นธรรมอยู่อีกก็สามารถยื่นฎีกาต่อคณะผู้พิจารณาชั้นฎีกาได้ (ซึ่งตามปกติสมเด็จพระสังฆราชจะทรงเป็นประธานคณะผู้พิจารณาชั้นฎีกา) เมื่อคณะผู้พิจารณาชั้นฎีกาวินิจฉัยคดีเป็นประการใด ให้ถือว่าคดีนั้นถึงที่สุด

เพราะฉะนั้น คณะผู้พิจารณาชั้นฎีกาเปรียบเสมือนศาลฎีกา

(5) การบังคับคดี

ในทางกฎหมาย เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วจะมีการบังคับคดีให้ เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล โดยมีหน่วยงานอื่นเข้ามารองรับ เช่น ราชทัณฑ์ เป็นต้น ราชทัณฑ์จะนำนักโทษไปดำเนินการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล

เมื่อนำกระบวนการนี้มาเปรียบเทียบกับพระวินัยก็จะ ได้ดังนี้

ก. กระบวนการบังคับคดีตามที่มีมาในพระวินัยปิฎก

ในพระวินัยปิฎกมิได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีโดยตรง แต่วิธีการที่ปฏิบัติกันคือ เมื่อภิกษุถูกวินัยจ้งลงนิกคกรรมประการใด ภิกษุก็จะยอมปฏิบัติตามคำวินัยจ้งนั้น อธิกรณ์ก็เป็นอันระงับ แต่ถ้าภิกษุใดต่อแ่งไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินัยจ้ง ก็จะมีการลงโทษโดยวิธีอุกเขปนัยกรรม คือลงโทษโดยขกภิกษุนั้นออกเสียจากหมู่คณะ สงฆ์ไม่คบค้าสมาคมด้วยไม่ร่วมสังฆวาสด้วย ถูกตัดสิทธิ์ออกจากการเป็นภิกษุชั่วคราว หรือถ้าร้ายแรงไปกว่านั้นก็จะถูกลงโทษด้วยวิธี ปิพพชนัยกรรม คือ การลงโทษโดยการขับไล่ออกไปเสียจากอาวาส

ข. กระบวนการบังคับคดีตามกฎหมายอาศรมาคม

เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ภิกษุผู้ถูกวินัยจ้งลงนิกคกรรมก็ต้องปฏิบัติตามคำวินัยจ้งนั้น ถ้าภิกษุใดต่อแ่งไม่ยอมปฏิบัติตามก็จะอาศัยอำนาจกฎหมายตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญาเข้ามาบังคับจับกุมตัวภิกษุ ไปลงโทษตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นสรุปได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยมีกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษโดยหลักการแล้วสอดคล้องกัน

2. อภิปรายผล

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษากระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับในวินัยสงฆ์ โดยทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบว่ามีส่วนคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเคยเป็นนักศึกษาวิชากฎหมายและวิชาปรัชญาหลังจากนั้นก็มาศึกษาพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระวินัยปิฎกอันเปรียบเสมือนกฎหมายของพุทธศาสนาที่ใช้บังคับความประพฤติของภิกษุ ผู้วิจัยได้พบความจริงว่ามีกระบวนการและวิธีการหลายอย่างที่คล้ายคลึงกันพอที่จะศึกษาเปรียบเทียบกันได้ ผู้วิจัยจึงได้เริ่มวางโครงการที่จะศึกษากระบวนการทั้งสองนี้ในเชิงเปรียบเทียบ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วผู้วิจัยได้ค้นพบความจริงว่าโดย

หลักการแล้ว กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ มีกระบวนการที่สอดคล้องต้องกัน โดยหลักใหญ่ ๆ จะแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะวิธีการ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของราชอาณาจักรหรือพุทธจักรเท่านั้น

จากการที่ได้ค้นพบคำตอบดังนี้จะทำให้ผู้วิจัยตั้งคำถามกับตนเองต่อไปว่าเพราะเหตุใดกระบวนการทั้งสองนี้จึงสอดคล้องกัน ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเนื่องมาจาก "ธรรมชาติของความเป็นกฎหมาย" นั้นเอง เพราะกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนพระวินัยเป็นกฎหมายของฝ่ายพุทธจักร ธรรมดากฎหมายย่อมมี "ธรรมชาติของความเป็นกฎหมาย" ทั้งทางด้าน "ร่างกาย" อันได้แก่ตัวมาตราแต่ละมาตราหรือตัวพระวินัยแต่ละสิกขาบท และด้าน "วิญญาณ" ของกฎหมายอันได้แก่ "เหตุผล" อันยื่นค้ำอยู่เบื้องหลังของกฎหมายแต่ละมาตราหรือพระวินัยแต่ละสิกขาบท

เพราะฉะนั้นทั้ง "ร่างกาย" และ "วิญญาณ" ของกฎหมายเมื่อประกอบกันขึ้นแล้วก็ก่อให้เกิดกระบวนการที่สามารถใช้บังคับความประพฤติของมนุษย์ได้ครบวงจร โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดความผิดและโทษ, กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษ, ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ, ตัวความผิดและบทลงโทษ จนกระทั่งถึงกระบวนการสุดท้าย คือกระบวนการพิจารณาความผิดและโทษ เมื่อกฎหมายทำหน้าที่ได้ครบวงจรเช่นนี้ทำให้กฎหมายสามารถควบคุมความประพฤติของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ถ้าจะยังมีข้อแตกต่างกันบ้างระหว่างกฎหมายของฝ่ายราชอาณาจักรกับกฎหมายของฝ่ายพุทธจักร ทั้งนี้ก็เป็นเพราะต้องการจะปรับบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพของ "ประชากร" ของราชอาณาจักรหรือพุทธจักร เพราะ "ประชากร" ของกฎหมายฝ่ายราชอาณาจักรเป็นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน มีครอบครัวและบุตรภรรยาได้, สร้างบ้านอยู่อาศัย, สะสมทรัพย์ แก้ว แหวน เงินทองได้ และประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจต่าง ๆ ได้ แต่ "ประชากร" ของกฎหมายฝ่ายพุทธจักรเป็นภิกษุอยู่ในเพศบรรพชิต ละการครองเรือนแล้ว "... เทียวออกนิมิตบาท, นุ่งท่มผ้าบังสุกุล, อยู่โคนไม้ และฉันชาติองด้วยน้ำมูตรเนา..."¹ หรือกล่าวง่าย ๆ ว่ายังชีพได้ด้วยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านเขาถวาย ทั้งนี้เพื่อจะได้มีชีวิตที่เบาไม่เป็นภาระ เพื่อจะได้ใช้เวลาศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อเข้าสู่หนทางพ้นทุกข์ พร้อมทั้งชี้แนะหนทางการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย เป็นที่พึ่งทางด้าน

จิตใจแก่ชาวบ้านแล้วศาสนาก็ตั้งมั่นอยู่ได้พร้อมกับราชอาณาจักรก็จะพลอยมั่นคงไปด้วย ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ทรงกล่าวไว้

ชาติกับศาสนาได้มีสายสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมา ถ้าชาติเป็นอันตรายด้วยประการใด ๆ ศาสนาก็จะมึนตรรายไปด้วย ศาสนาจะดำรงมั่นคงอาศัยความมั่นคงของชาติ แม้ชาติจะมั่นคงมีความสงบสุขอยู่ได้ก็อาศัยศาสนาคุ้มครอง อย่าลืมนึกว่าไม่มีแผ่นดินอิสระในประเทศใดที่กฎหมายไม่มีอำนาจสูงสุด แม้อย่างนั้นกฎหมายก็ป้องกันได้ไม่สนิทเท่าศาสนา²

3. ข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะ "กระบวนการ" เกี่ยวกับการต้องโทษในประมวลกฎหมายกับในวินัยสงฆ์ หลังจากที่ได้ศึกษา "กระบวนการ" ดังกล่าวนั้นแล้วยังได้พบ "สาระเนื้อหา" ของแต่ละมาตราในประมวลกฎหมายอาญาและในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพอจะศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกันได้กับ "สาระเนื้อหา" ของแต่ละสิกขาบทในพระวินัย จึงอยากจะเสนอแนะให้ผู้รู้ทั้งด้านกฎหมายและพระวินัยได้ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ไม่น้อย เพราะขั้นชื่อว่า "มนุษย์" แล้วไม่ว่ามนุษย์ในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต และไม่ว่ามนุษย์ที่อาศัยอยู่ ณ ส่วนใดของโลกย่อมจะมีพฤติกรรมเยี่ยงมนุษย์ ถ้าจะต่างกันไปบ้างก็เฉพาะในส่วนปลีกย่อยเท่านั้น พฤติกรรมเพียง เบื้องต้นที่มนุษย์ในสมัยนี้ได้ประพฤติปฏิบัติ เพื่อหลบเลี่ยงกฎหมาย การกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้มนุษย์ในอดีตเคยกระทำมาแล้วทั้งสิ้น และพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้วทั้งสิ้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะหยิบยกเอาสิ่งเหล่านี้มาศึกษาเปรียบเทียบ

สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ พระวินัยบัญญัติที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยในงานชิ้นนี้เน้นเฉพาะวินัยของภิกษุ เป็นกฎข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์เพศชาย แต่ยังมีวินัยอีกหมวดหนึ่งซึ่งน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง และมีจำนวนสิกขาบทมากกว่าวินัยของภิกษุ วินัยหมวดนั้นคือ "วินัยของภิกษุณี" ซึ่งเป็นกฎข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์เพศหญิง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างละเอียดละออ น่าที่จะมีผู้สนใจหยิบยกขึ้นมาศึกษาก็จะได้ผลประโยชน์ไม่น้อย